

szintjén létező, kidolgozatlanul hagyott változatát hívja életre. Ám az így sorjázott mondatok már ebbéli státusukban is immár egy olyan, a vers hangjára utaló hangulatot teremtenek, amely több önmagánál, de amelyben a mondatok, épp sorjázásuk módjából adódóan, a hagyományos értelemben vett vers-egészet szolgáló gondolathordozóvá nem szervesül(het) nek. Ezért az ily módon egymáshoz kapcsolódó (kapcsolt) mondatok a versben csupán egy érzületként, hangulati elem funkciójuk által körvonalazott gondolat(rész)ként, avagy egy érzületet körvonalazó verstechnikai elemként van (vannak) jelen.

A láttatás ilyen eszközeiből, (mozaikmondat-)elemeiből épül a modern utáni, (az) új-szimbolista vers. A vers, ahogyan azt Ferencz Mónikánál is láthatjuk, ami élénk tár, ami felidéz, ami megtestesít; a vers, amely egy olyan írás, amely a láttatással a ki nem mondottat, a rejtőzködőt idézi meg. Az ilyen vers első pillantásra talán nem több, mint egy mondatfestmény, mint egy elmosódó gondolat színvilága, vagy egy, a hangoláshoz a partitúra megszólaltatása előtti hangzavara, a hangolás kakofóniája. Vers, amely önmaga dűnamizét, lelkét, e fókuszátlan állapotában vibráltatja. Mondás, amely konkrét közlés nélküli hangzást, értelmet hoz létre. Értelmet, amely nem más, nem több, mint a szépség önmagára reflektáló nyelvi teljesítménye.

Szerzőnk az értelemszóródás technéjének alkalmazásával egy különös szótáj, egy ferenczis szóvidék részesévé, sőt, szereplőjévé avat bennünket, ahol az opusok az olvasót, érkezzék bárhonnan, meggyőzik, ő itt egyszerre lehet Észak(on) is, és Dél(en) is.

Ferencz Mónika: *Hátam mögött dél*, Scolar, Budapest, 2017.

Álmatlanok álmai

Jassó Judit

(Szeifert Natália *Az altató szerekről* című regényéről)

Két középosztálybeli nő, Zelma és Zsuzsa véletlenül találkozik napjaink nyüzsgő Budapestjén. Az apropó egy kávé, Zelma csak ennyire téved be Zsuzsa Antik nevű kis üzletébe, ám ez a találkozás mindkettejüket arra készteti, hogy – legalábbis a maguk számára – számvetést készítsenek az életükről.

Miért pont ők ketten, miért nem egy eladó vagy egy manikűrös fut össze egy tanárnővel, esetleg egy orvossal a sürgősségin? A variációk száma végtelen, ennek a történetnek, a végére meglátjuk, bárki lehet hőse, mert nem is annyira a sztori, mint inkább az elbeszélő fontos. Míg Zelma harminc körül jár, Zsuzsa negyvenes. Sorsukban több egyező vonást találunk: mindkettejük anyját leköti a hivatása (zenetanár, gyógyszerész), az apák háttérbe szorulnak, de túl egyszerű és morbid lenne rájuk a papucs kifejezés, mondjuk inkább azt, hogy feminin vonásokat hordoznak, empatikusak és érzelmesek, megvan bennük mindaz, ami a feleségeikből kimaradt. Zelma az anyja, míg Zsuzsa az apja örökségét viszi tovább. Időn-

Jassó Judit 1977, Budapest. Író költő, a FISZ tagja. Korábban a Kulter, a Képirás, az Apokrif Online, valamint a Holmi közölte írásait.

ként ez lehet az oka az elakadásnak, amivel a valóságban olyan sokan küzdenek: nem tudják rászánni a megfelelő időt arra, hogy megtalálják a saját útjukat, mert adott esetben óriási nyomás helyezkedik rájuk a család részéről. Hősnőink jól ismerik a párkapcsolati krízist is, a sikerületlen viszonyok terhét, több leckét kapnak ezekből, és találkozásukkor eljön az a pont, ahol képesek megszólalni magukról, sőt, mi több, megdöbbenő részletességgel és mélységben beszélnek el, mi történt velük a véletlen találkozás napjáig, miért alakult sorsuk több okból is úgy, hogy végül a partvonalon túl, outsidersként figyeljék a többiek, családtagok, rokonok, barátok örömteli életjátékát.

A történetnek lehet egy olyan olvasata, amely szerint a regény az X- és az Y-generációról szól, ez előbbieket esetében még jócskán befolyásoló tényező a hagyomány megőrzése, továbbvitele, és míg utóbbiak számára lehetővé vált a kötelezettségek nélküli élet, azok a helikopter-szülők, akik túl sokáig „repkednek” a gyermekeik élete felett, megzavarhatják az önállóságra törekvést. Az elmagányosodás mindkét nemzedékbeli nőket veszélyezteti, akkor is, ha nagy baráti körrel rendelkeznek, saját családdal viszont nem, érezhetik azt, hogy az életük „nem sikerült”, nem a saját életüket élik, ha pedig nem a bevett mintákat követik, egy idő után a túlzott „úttörőség” vezethet a kiegészítéshez, szakmai szempontokból és magánéletileg is.

Ha felszólítanánk egy zsúfolt teremben véletlenül összehívott embercsoport tagjait, hogy rakja fel a kezét az, aki már érezte magát hasonló helyzetben, tehát mintha egy boldogtalan, örömtelen életre született volna, bizonyára sokan jelentkeznének. Rengeteg Zelma és Zsuzsa jár közöttünk, olyan nő – és persze férfi is –, aki annak dacára, hogy rendelkezik a kapcsolatteremtés készségével, mégis magányra ítéltetett, olyasvalaki, mert egész

egyszerűen nem elég rámenős, hogy az akaratát érvényesítse, vagy eltéved az önismeret útvesztőjében, így egy idő után önsajnálatba menekül, és folyamatosan önbizalomhiánnyal küzd. Ez egy idő után óhatatlanul odáig vezet, hogy az ember saját magát kívülről kezdi szemlélni. Zelma és Zsuzsa szenvtelenül, és az olvasó bőre alá hatolva, részletesen elmondja, ami vele történt. Ugyanakkor mintha egyikük sem lenne tisztában ezeknek az eseményeknek a súlyával.

Szeifert Natália prózastílusa kifinomult, érezzük rajta azt az időt, amit íróként az élet megfigyelésére fordított. A két fő karakter monológja nagyon is telített érzelmekkel, és rengeteg éleslátásról tanúskodó momentum van benne, mégis jórészt elmondják, ami velük történt, és ez teszi őket outsiderské. Látnak, hogy mennyi a fájdalom, csak jó volna még inkább átérezni. Két élet pereg a szemünk előtt, felváltva, időnként összekapaszkodva, egymásba fonódva. Nagyon jó helyeken van elrejtve mindaz, ami ezt a két nőt a maguk számára nem ismertem összeköti. Tudomást szereznek egymásról, de csak finomhangolások által, nem közvetlenül. Mégis megrázó pillantok ezek, ahol a nyersesség az olvasó arcába vág. De mindvégig a legfontosabb, hogy végre megnyílnak, belső monológjaikkal saját életükbe is betekintést nyernek – eleinte óvatosan, mintegy kívülről, egy idegen hűvös, mégis biztató pillantásaival. Hogyan történhetett mindez, kikkel, kik által jutottak el idáig? Ezért említettem az elején, hogy Zelma és Zsuzsa találkozása az elbeszélő szempontjából fontos, mert ha lenne rá módja, bármelyikünk elmondhatná azoknak az eseményeknek a sorrendjét, ami vele történt élete során. Csak ugye, ki lenne arra kíváncsi, ki az, aki meghallgatná?

Zelma és Zsuzsa életéből egy nagyon fontos dolog hiányzik: a tényleges cselekvés. Nem az otthonról hozott minták utánzása, vagy az,

amit mások kívülről kikényszerítenek belőlük. Sokak élhettek át olyan életszakaszt, akár egy fél életet is, amikor nem történt velük semmi, ezt pontosan érezték is, de nem volt mit tenni, és a cselekvéshiány roppant űrét álmodozással, még inkább múltidézéssel igyekeztek betölteni. Mert a hagyomány, a nemzedékről nemzedékre öröklődő szokásrendszer bebetonozta az embert, sok esetben akkor sem tudott volna semmit tenni, ha akart volna. Az X-generációban, azok között, akik a hatvanas-hetvenes években születtek, jócskán van példa erre. Főleg a nők esetében jellemző az előbbi, hogy megfeleljenek a család és a társadalom elvárásainak. Az emancipáció nem jut bárkinek osztályrészüll, ahhoz tudatosság kell, fel kell ébredni és elindulni a magunk által vágott úton. A regény két fő karaktere jó választás abból a szempontból is, hogy tipikus női sorsokat mutasson be a huszonegyedik század eleji Magyarországról. Jellemző generációs problémáik vannak. Zelma és Zsuzsa küzd az érzelmi elhanyagolással, az anyja mindkettejükéről gondoskodott, csak hogy dolgoztak, más elfoglaltságuk van a családjuk mellett, az ő életük is csupa kötelességtudatból állt, és itt nem arról van szó, hogy nem szerették volna a gyermekeiket – csak rosszul szerették, mert nem ismerték őket meg, és ezzel életre szóló sebet lehet szerezni. A negyvenes években született anyák nem tanították meg lányaiknak azt, hogyan váljanak fontossá a maguk számára. Hogyan szeressék magukat – és ezért is képesek ennyire kívülről szemlélni az életüket, elmondani, mint egy filmet, amit előző este a moziban láttak. Az önmaguktól és másoktól való érzelmi távolság életük meghatározó vonása. A két apa gyengébb személyiség, mondhatnánk, valamennyire ők is önzőek, ahogy a megtartó szeretet helyett inkább babusgatják, beburkolják a lányukat, ráadásul konfliktus esetén elmenekülnek, és ez ugyanúgy elgyöngíti az ember

lányát, mint amikor a ridegséget gyakoroltatják velük. Mindentől függetlenül sem Zelma, sem Zsuzsa nem válik antipatikus karakterré. Küzdenek a felnőtt intim kapcsolatokért, így az érzelmek jelen vannak a mindennapjaikban, csak könnyen eltekintenek tőlük, nem törekednek arra, hogy például mindenáron jól működő párkapcsolataik legyenek.

A narráció helyzete éppen ezek miatt különleges. A heroinák nem egymásnak mesélnek, nem is annak, aki íróként lejegyezheti és ezáltal regénnyé formálhatja sorsukat. A könyvben két monológ fut egymás mellett, és a feltörő érzések természetéből fakadóan az eleinte fegyelmezett történetvezetés egyensúlya megbomlik, a sok kis apró történéssel feldúsított alaptörténet egyre inkább szétszalazódik. Az altató szerekről így felfogható egy olyan kísérletnek, amelynek során az író a regény műfajának kereteivel játszik. Meddig mehet el úgy, hogy az eredeti alkotói szándék, két elmagányosodott nő találkozása még elmesélhető legyen? Amellett pedig érdekes maradjon, fenntartsa az olvasó figyelmét, azt, amit az elején olyan jól kikövetelt magának. Mi pedig végső soron szeretnénk választ kapni az olvasás során felmerült kérdéseinkre: miért alakult így kettejük sorsa? Mert egy darabig küzdöttek az önállóságukért, majd egy ponttól inkább csak vitetik magukat az élet nevű árral? Miért nem bagozzák ki az összekuszálódott szálakat és kezdenek új lappal? Mert megszokták, hogy életüket minimális erőbedobással élik és többnyire külső szemlélők?

Az olvasó számára is önismereti folyamatá válik megbirkózni Zelma és Zsuzsa történetével. Egy idő után látja azt, ami nincs, kettejük jobb életét, ráadásul ugyanezekkel a mellékszereplőkkel. A két főszereplő ugyanis – a látzat ellenére – nem természetesen gyenge, nehéz is lenne megmondani, miért sodródik, ha ilyen szinten képes kívülről látni a saját tör-

ténetét. Talán épp ez utóbbi miatt, ahogy egy adott pillanatban kivonja magát sorsának súlya alól, az élet tétje is elveszik, ahogy egy szög miatt a nótabeli csata. A tökéletes élethez mindennek klappolnia kell, kezdve onnan, hogy a kalapács legyen kéznél, a szem pedig figyelje, melyik szög lazult ki. Vannak egyáltalán ilyen tökéletesen megélt életek? Vagy az élet célja – az élet maga, és mégsem a küzdés, mert ki-ki belátása szerint dönthet, mikor szeretne kiszállni, ahol nincs hagyomány és norma, ott megmondani, előírni sem lehet, ki hogyan, milyen elvek szerint élje az életét.

A regény szövege kiválóan felépített, majdnem minden bekezdés végén van egy horog, így rengeteg „aha-érzésünk” lehet az olvasás során. A test-tematika is jelen van a rövidebb-hosszabb történetekben, és ezekből megállapítható, hogy párhuzamosan az önszeretés hiányával a kapcsolatteremtés is könnyen és sokszor félresiklik, mert ha az ember nem tudja magát elhelyezni a saját életében, akkor másokéba sem tudja beapplikálni. A jó öreg „csak másban moshatód meg arcodat” attitűd ugyanis tanulható, önmagunk fűrésztése pedig eleve ott kezdődik, hogy a szüleink szereszenek bennünket (sajnos ahány ember, annyi-féle szeretet, és erre is mindig későn jövünk rá, a tudatosság azon fokán, ahol már egyáltalán nem tűnik fontosnak szeretni).

A címben ígért altató szerek egyébiránt nem annyira hangsúlyosak, és inkább a könyv második felében nyernek egy kisebb szerepet, ott, ahol a két hősnő álmatlansága komoly problémává válik számukra. Az altató szerek a régies kifejezés miatt misztikumot ígér, de ha van ilyen elvárásunk olvasás közben, nem fog teljesülni. Zelma és Zsuzsa rájönnek, hogy saját történeteik felmondásából építkező önhipnózis nem hozza el az alvás, vagyis az elengedés, a feldolgozás és a továbblépés hönőhajtott állapotát. Meséjükben az álmatlan

lányok örök nyugtalansággal és éberséggel bűnhődnek, hiszen ellentmondásaikat mások segítségével oldhatnák fel. De valójában szeretnének-e aludni? Vágynak-e arra, hogy megnyugodjanak – ami egyben a belenyugvást is jelentené –, hiszen olykor az álmatlanság jelenti az egyetlen vigaszt, az ember akkor érzi, hogy igazából él. A problémák felmondása egy idő után a megoldás helyébe lép, azt a látszatot keltve, hogy nincs is megoldás. Amihez ugyanis együtt kellene működni másokkal, de ennek képtelenségét is jobb elfedni azzal, hogy nincsen szükségünk rájuk, hiszen elérhetetlenek... Az ilyesféle ördögi kör megszakításához egy élet is kevés. Kivéve, ha a sors útjai két hasonló lelket vezetnek egymáshoz.

„Cseresre gondoltam, hogy hazajárok majd hozzá, aztán az a nő jutott eszembe ott a kávézóban. Ha van olyan, hogy erősen nézni, olyan erősen, hogy kipattintott bennem egy fedelet, mint a zsebórát és egy befelé terjedő pillanatig szemtől szembe kerültem a pontos idővel” – öszszegzi Zelma a Zsuzsával való találkozás lényegét. Ő fizetett nagyobb árat az álmatlanságért, hiszen egy hosszabb időre, évekre veszítette el a valóságérzékét. Mert az előbbi idézet előtt még azt is gondolja: *„nem tudom, hogyan érkeztem ahhoz a kávézóhoz”*, pedig előtte fél órával indult el otthonról, és továbbmenve *„egyáltalán nem vagyok biztos benne, hogy ha megint odamennék, megint ott volna”*. Nem lehetünk biztosak abban, hogy Zelma élete valóban megváltozik, viszont Zsuzsa a történet végére, ami nem igazi befejezés, hiszen annyi minden nyitva marad benne, elkezd tanulni, hogyan ne meneküljön el, vagyis éljen a jelenben. Ne csináljon meg mindent azonnal, hogy lekerüljön róla a nyomás, és ha kell, halogasson, akkor is, ha ettől az időt nyomasztónak érzi. Hogy lássa végre, mije van.

Az időt nem lehet uralni, ez is tanulság a végén, ez ott marad az olvasóval, ha elolvasta az

utolsó mondatot és felnéz a könyvből. Lehet próbálkozni, amíg el nem megy az eszünk, sok mindent lehet, és ha van az életnek valamiféle értelme, akkor az, hogy megtaláljuk, mi az, ami érdemes.

Szeifert Natália: *Az altató szerekről* (Ágyregény), Pesti Kalligram, 2017.

a tükröd én vagyok...

Zólya Andrea Csilla

(Tóth Krisztina gyerekkönyveiről)

A *Felhömesék* és a kötet ikerpárjaként szintén 2017-ben megjelenő *Zseblámpás mesék* Tóth Krisztina előző gyerekkönyveitől eltérően egy másik objektív alkalmaznak, melyek fókuszja elsősorban az apró részletekre élesít, láthatóvá teszi és felnagyítja a világ apró, leheletnyi részleteit, az alig látható lényeit és eseményeit. Míg *A lány, aki nem beszélt, az Anyát megoperálták* és az *Orrfújós mese* is egy-egy hosszabb lélegzetű,

Zólya Andrea Csilla 1978, Székelyudvarhely. Jelenleg Szentendrén él. Tanulmányait a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetemen végezte. Kritikus, szerkesztő, tanár. Önálló kötetei: Irodalmi paródia és parodisztikus beszédmódok az erdélyi magyar irodalomban (2012), Szabadcsavar (2014).

nagyobb horizontot átfogó, sokszorosán rétegzett társadalmi és/vagy emberi aspektust, illetve történetet működtet, addig a *Felhömesék* és a *Zseblámpás mesék* öt-öt rövid meséje egy-egy makró képen keresztül emeli ki az egyes részleteket világunkból, miközben a háttér nagyrészt elmosódva olvad a homályba. A fentebb felsorolt három meseregény mindegyike egy-egy nagylátószögű objektíven keresztül nagyobb tereket és szélesebb perspektívát mutat meg, több nézőpontot is váltogatva ábrázolja a történeteket, közben pedig végig ügyel az apró részletek kiemelésére és közelhozására is. A *Felhömesék* és a *Zseblámpás mesék* viszont a parányin keresztül segítenek meglátni a dolgok mögött rejlő tágabb összefüggéseket és az életünket mozgásban tartó törvényszerűségeket. Ez az elsősorban óvodásoknak szóló két mesefüzér tulajdonképpen a bennünket körülvevő világ apró rezdüléseire, titokzatos, tűnékeny lényekre irányítja a tekintetünket és az érzékeny figyelni tudás fontosságára tanítanak. Tulajdonképpen annak a kíváncsiságnak, éberségnek és érzékenységnek a megőrzésére szólítanak fel, amire a világot felfedező és azt a birtokukba vevő kisgyerekek képesek, s aminek tudása viszont sokszor idővel a gyerekekből és a felnőttekből elkopik s feledésbe merül.

A fentiek tükrében Tóth Krisztina gyerekkönyveinek világa roppant színes és a témák legváltozatosabb spektrumát fedi le. Előszere-tettel ad hangot elfedett, elhallgatott és tabuvá vált témáknak is, beemelve őket egy olyan mesevilágba, amelyben a történetek ugyan a mese és a valóság határán mozognak, de általuk mégis a valóság egy-egy fontos szeletét, történéseit vagy szereplőit ismerhetjük meg.

Nemcsak a tabudöntögetés szempontjából tekinthetjük a szerző egyik legkiválóbb és legmegrendítőbb mesekönyvének *A lány, aki nem beszélt* című kötetet, hanem mert egy megérintően gyönyörű mese a teljesség megtalálásáról.